



# Sukupuoli ja ohjaus, erityisesti miesnäkökulma

*Ohjausosaamista yhteistyössä: Moninaiset elämäntulot ja ohjausvuorovaikutus, 1.11.2021*

**Toni Kosonen**, opinto- ja uraohjauksen yliopistonlehtori, Itä-Suomen yliopisto, [toni.kosonen@uef.fi](mailto:toni.kosonen@uef.fi)



# Esityksen sisältö

- Aluksi: mitä on sukupuoliherkkä ohjaus?
- Pitääkö miehistä olla huolissaan? - kysymys miesten "mieserityisistä" haasteista
- Miestyön ammattilaisten näkökulmia\* – ikkuna sukupuolen ja tasa-arvon jännitteisiin ohjaustyössä
- Miehet, maskuliinisuus ja ohjausvuorovaikutus – tulokulmana "hegemoninen maskuliinisuus"

\* Nostoja järjestökentän ns. miestyön ammattilaisten haastatteluista (n=14) liittyen meneillään olevaan tutkimukseeni





# Mitä on sukupuoliherkkä ohjaus? - ohjausosaamisen näkökulma

1. Ohjaajalla on teoreettista ja käsitteellistä, *sosiologista* tietoa ja ymmärrystä sukupuolesta sekä tietoa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslainsäädännöstä (mm. sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen ja läpäisevyys)
2. Ohjaaja osaa tunnistaa yksilöiden elämään vaikuttavia sukupuolittavia rakenteita ja prosesseja – jotka yhteydessä muihin sosiologisiin tekijöihin ja eroihin (etnistäminen, rodullistaminen, fyysinen ja psyykinen toimintakyky, ikä, yhteiskuntaluokka ym. ---> *intersektionaalisuus*)
3. Ohjaaja on orientoitunut tulemaan tietoiseksi ja halukas kyseenalaistamaan omia sukupuoleen ja muihin eroihin liittyviä olettamuksiaan
4. Ohjaajalla on ohjattavien kriittistä reflektiota ja ”normikriittisyyttä” (Wikstrand, 2019) tukevia menetelmällisiä taitoja

(Juutilainen, 2003; Wikstrand, 2019)



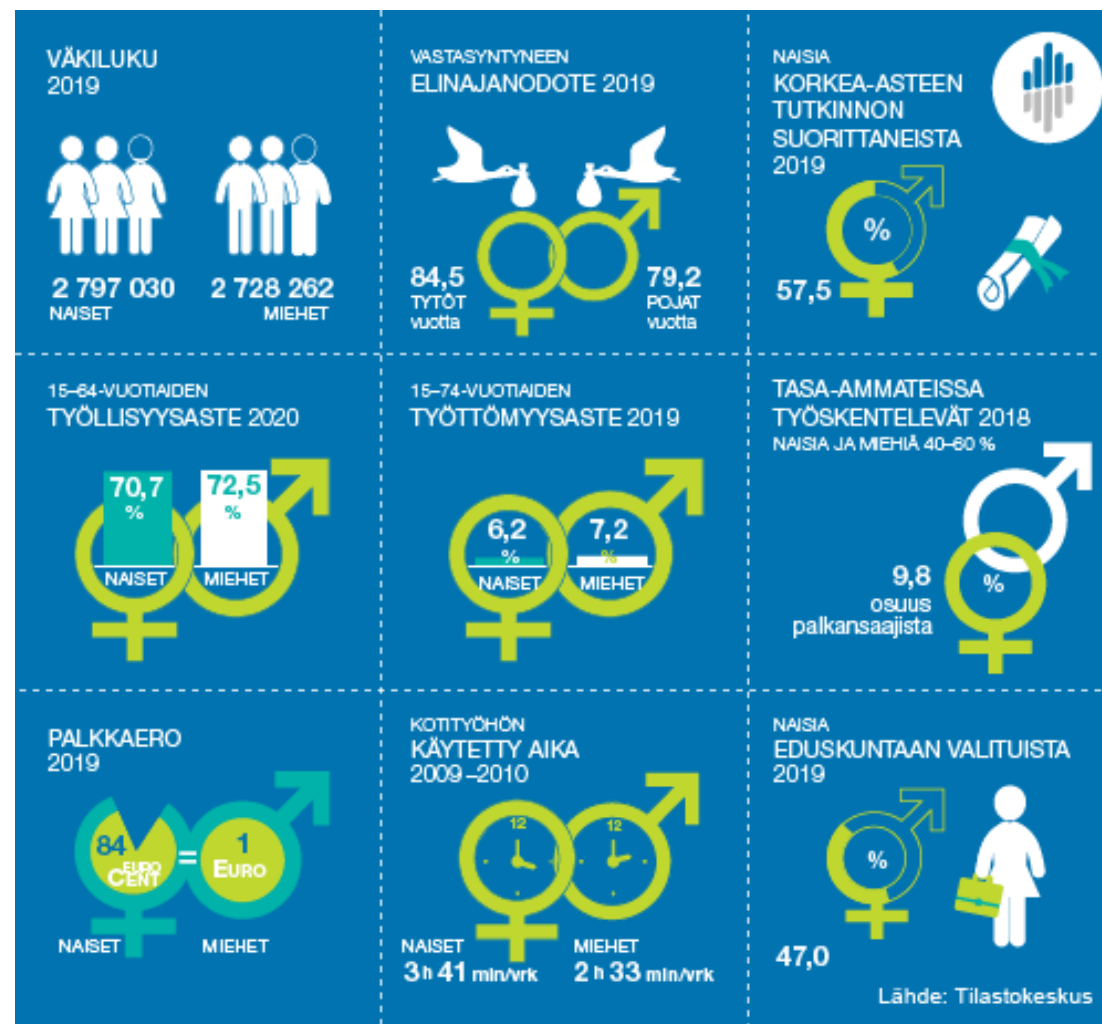
# Ohjausammattilaiselle asettuvia haasteita

- Yhteiskunnalliset eronteot ja sukupuolistavat, rodullistavat, luokkaistuneet ja niin edelleen prosessit eivät ole läsnä ainoastaan ohjattavien asiakkaiden (erillisissä) elämässä, vaan ***lävistävät monella tavoin myös ohjausvuorovaikutusta ja ohjaussuhdetta***
- = ohjauksessa voidaan **uusintaa**, mutta myös **purkaa** esim. sukupuoleen liittyviä ja muita eriarvoisuutta ylläpitäviä oletuksia, käytäntöjä ja rakenteita
- Oletukset, käytännöt ja rakenteet ovat *jatkuvassa muutoksessa ja konteksteissa vaihtelevia*, mm. sukupuolen ja seksuaalisuuden muotojen moninaistuminen ja tietoisuuden avartuminen muidenkin erojen merkityksellisyydestä eri yhteyksissä



# Pitääkö miehistä olla huolissaan?

- Miesten aliedustus korkeammilla koulutusasteilla ja aikuiskoulutuksessa, poikien koulumenetys sekä syrjäytymiseen, terveyteen, väkivaltaan ja rikollisuuteen liittyvät haasteet ovat asioita, joita jäsennetty miesten "tasa-arvohaasteina"
- Kuitenkin miehen euro on naisen 84 senttiä ja asema etuoikeutettu monella elämänalueella
- Keskustelu on jännitteistä: on kysytty mm., voidaanko miesten haasteita pitää tasa-arvohaasteina – lisäksi kehystäminen kahden sukupuolen välisenä "nollasummapelinä" on nähty hyvin ongelmallisena (esim. Lahelma, 2009; Kosonen, 2016)



Lähde: Tilastokeskus (2021) Sukupuolten tasa-arvo, infografiikka.  
<https://www.tilastokeskus.fi/tup/tasaarvo/index.html>. Aineisto on ladattu Tilastokeskuksen palvelusta 20.8.2021 lisenssillä <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.fi>

## Tulokulmia miesten haasteiden ratkaisemiseen miesnäkökulmaisissa yrityksissä, mm. koulutuksessa ja ohjauksessa

(Bowl 2012; Epstein ym. 1998; Julkunen 2012; ks. Kosonen 2016)

Meidän on vastattava miesten "miehisiin" tarpeisiin!

- Palveluiden (ohjauksen, tuen, koulutuksen, interventioiden, markkinoinnin) muotoileminen miesten "miehisiä" (fyysisuus, voimankäyttö, instrumentalismi ym.) tarpeita vastaavaksi

"Nollasummapeli" -ajattelu miesten ja naisten välillä

Dikotominen, muuttumaton ja olemuksellistava käsitys sukupuolesta

UEF// University of Eastern Finland

Miehen on muututtava ja mies on vapautettava ahtaista maskuliinisuuden malleista!

- Miesten ja mieskulttuurin muuttaminen palveluihin osallistumisen ja elinikäisen oppijan roolin miehille mahdollistavaksi – miesten vapauttaminen "perinteisen mieheyden" kahleista

Käsitykset "perinteisestä" mieheydestä, mieheyden "kriisin" ja muutoksen puhettavat / toisaalta käsitys sukupuolen "performoinnista", muokattavuudesta

*MIETI esim. lähestymistapoja ja ajattelumalleja sukupuolisegregaation purkamisen kontekstissa:*

- Miesten "miehisiin" odotuksiin vetoaminen – esim. työn miehiset piirteet (käsillä tekeminen, voiman käyttö - vrt. "Voimaa hoivaan" –otsikkoinen hanke), palkkaus "pragmaattisten" ja "kilpailullisten" miesten houkuttimena
- Miehen muuttaminen – kuvastot, joissa tuodaan esiin miehen feminiinisyyttä ja liitetään maskuliinisuuteen feminiinisiä piirteitä



# **Miestyön ammattilaisten näkökulmia - Ikkuna sukupuolen ja tasa-arvon jännitteisiin ohjauksessa**





# "Miehen" hankala kategoria



<https://www.pxfuel.com/en/free-photo-jzvm>

*Se on hemmetin vaikee laji sillee että tavallaanhan me joudutaan menee laput silmillä että: "mies". Et me pidetään näin että "miestyö". Tavallaan koko sitä "miestä", kun ei oo olemassa yhtä "miestä". Vaan niin kun tiedetään et joka ikinen mies on omansalainen ja erilainen ja ei oo olemassa mitään mieserityisyyttä.*

*(Miestyön ammattilainen 1)*





# Mies "ongelmakimppuna" tai "etuoikeuksien haltijana"

*Mä en tiedä siis miestyö ja.. sitä nyt on sillai, jotkut väittää että, osaa tehdä miestyötä ja sit jos, se perustuu miestutkimukseen esimerkiksi mitä, mä kävin tossa [...] xxx yliopistossa [...]. Siel oli miestyöstä oli semmonen seminaari. Ja.. siel oli semmonen joku sukupuolentutkija esimerkiksi joka, puhu siihen tyliin et jos mä oisin puhunu vastaavat, muutettavat muuttaen, oisin laittanu siihen nainen mihin hän laitti mies. [...] Kun tää liittyy siihen just että, **mies nähdään semmosena ongelmakimppuna** aika lailla, ja nähdään semmosena **ruutitynnyrinä**. Et jos on miestyö lähtökohta, ikävä kyllä edelleenkin saattaa olla se, varsinkin viranomaisilla jotka tekee miestyötä.[...] Niin.. ehkä siin pitäis jotenkin saada semmonen, enemmän keskustelua siitä, tästä että kun **puhutaan etuoikeuksista**. Okei, joillakin on niitä. Varmaan onkin jos sun sukunimi on Dronningholm, niin kyl saattaa olla et siel on paljon etuoikeuksia. Mut sitten moni jonka sun sukunimi on Jäppinen niin, kyl siel tulee sit taas kaiken näköstä, aika ikävää asiaa mikä vaikuttaa siihen elämään. Et ehkä siin pitäis, mun mielest siin kaivattas enemmän semmost keskustelua siitä, et pitäskö sit jotenkin sitä miestyötäkin tehdä vaan neutraalimmin. Sillai et ne omat ideologiat ei ohjais niin paljon sitä miten paljon siihen suhtautuu, siihen tilanteeseen.*

(Miestyön ammattilainen 2)



# **Miehet, maskuliinisuus ja ohjausvuorovaikutus**



# Hegemoninen maskuliinisuus: miestutkimuksen "superkäsite"

- Tarjoaa yhden hyödyllisen näkökulman, kun lähdemme pohtimaan ohjausvuorovaikutusta miesten kanssa
- Hegemoninen maskuliinisuus = tietyssä kulttuurisessa kontekstissa ihanteeksi ja normiksi "kohotettuja" mieheyteen ja miehisyyteen liittyviä asioita ja käytäntöjä (Connell, 1995)
- Ihanteet ovat sellaisia, joihin kaikkien miesten tulee ottaa jollain tavalla kantaa, ne ovat läsnä jollain tavalla pakottavina ja samalla uudistuvat, kun niitä ei haasteta – myös naiset osallistuvat hegemonisen maskuliinisuuden ylläpitämiseen
- Kysymys on siis ihanteista ja näiden ilmenemisestä käytäntöinä, *ei olemuksesta* – otetaan etäisyyttä siitä ajatuksesta, että miehet olisivat "luonnostaan" tietynlaisia
- Ihanteet tuottavat eriarvoisuutta, jossa marginalisoidaan esimerkiksi sosiaalisen taustan, rodullistamisen ja heteroseksuaalisesta normista poikkeamisen perusteella
- → **Mitenpä sitten hegemoninen maskuliinisuus on läsnä ohjauksessa – ja miten sitä työssään lähestyvät miestyön ammattilaiset?**



# Häpeän purkaminen

*Sanoisin et se kuunteleminen on ensimmäinen ja mä nostasin keskeisimmäksi metodiksi on semmonen **häpeän purkaminen**. Se häpeä on niin suomalaisuudessa semmonen kummallinen, peikko että se että joku pyytää apua niin, se tuntuu olevan ihmisille se suurin, se koetaan niin jotenkin leimaavaksi asiaksi vaikka se ei sitä ole. Siis tämmösen häpeän purkaminen että ei tässä oo kuule mikään hätä ja hyvä kun otit yhteyttä ja, sanoisin et se on se ykkösasia. Ja se saattaa olla että jonkun asian keskusteluajasta ja energiasta semmonen 80-90 prosenttia saattaa mennä sen asian käsittelemiseen että, et sinä kenenkään muun aikaa tässä vie ja et sä oo sen huonompi ku muutkaan ja hyvä ku otit yhteyttä ja sitte ehkä päästään varsinaisesti sitä asiaa käsittelemään.*

*Tää on kyllä semmonen, se on minun kokemus ja väittäisin että näitten jotka mä oon nyt kouluttanu nuo ohjaajat on kyllä hyvin samaa mieltä että häpeän purkaminen, **sen hyväksyminen et et oo miehenä vähemmän mies ku nyt kun pyysit jeesiä, vaan oot enemmän mies ja nyt voi mennä paremmin tästä ja et oo ensimmäinen ihminen maailmassa jolla sattuu joku ongelma olemaan**. Että sellaset siellä tulee esille lähes poikkeuksetta.*

*(Miestyön ammattilainen 3)*

# Turvallisen ja tasa- arvoisen tilan teema

*Se, että siellä on pelkästään miehiä paikalla niin se on jo, sen jo moni meidän osallistujamiehistä sekä vertaismiehistä kokee et se tuo jo semmosen tilan siihen, ihan niin kun, turvallisen tilan luottamuksen, semmosen yhteyden ehkä mitä ei jos siinä olis esimerkiks sekaryhmästä kyse että, se myös pystyis oleen, avoin ja kokis sen sellaseks tilaks että hän haluaa keskustella esimerkiks jostain omista asioist.”*

(Miestyön ammattilainen 4)

*Mä ite uskon että se miesten välinen vertaisuus parhaillaan voi tarjota [...] semmosen paikan, jossa nää miehet sais olla jotenkin, anteeksi pyytelemättä, toisaalta myöskään yhtään pätemättä niin, omia itsejään. Jolloin sillä työmarkkinastatuksella, yrittämisellä ei ois niinku niin väliä.*

(Miestyön ammattilainen 5)

*Se psykologinen turvallisuus on semmosta, et me ollaan siihen liittyen puhuttu myös haavoittuvuuden kulttuurista.*

(Miestyön ammattilainen 5)

# Mieserityisen työn käytänteitä - nostoja ja pohdintoja aineiston pohjalta

Toiminnan rakentaminen osallistuville miehille *merkityksellisten* asioiden ympärille (itsessään merkityksellistä, hyödyllistäkin tekemistä, johon mielellään käyttää vapaa-aikaansa)

Osallistujien *osallistaminen* suunnitteluun, tavoitteiden asettamiseen/merkityksen määrittelyyn (mitä me haluamme tältä) ja toiminnan järjestämiseen – sitouttaminen

Rakennetaan tilaa ja mahdollisuuksia vuorovaikutukselle, kuljetaan omia, risteäviä ja jaettuja polkuja ("turvallinen tila")

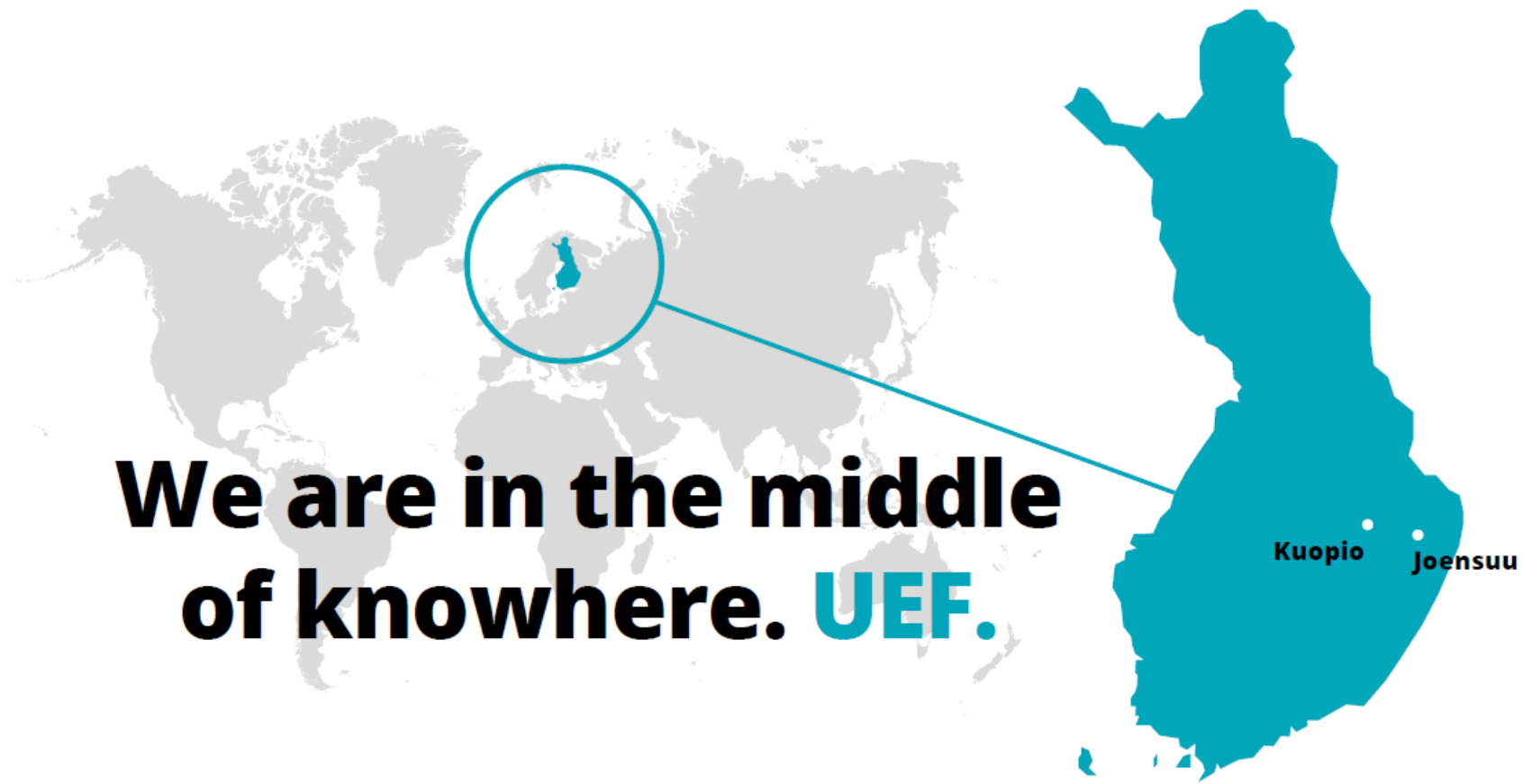
Miesten välisen vuorovaikutuksen erityisyys: "*miehinen kontrolli*" = ulosannin ja esiintymisen hallinta, oman arvon ja kunnian hallinta; heikkouden, haurauden ja hallitsemattomuuden välttäminen (Schwalbe & Volkov, 2001)

*Mallintaminen*, miten ollaan ja miten on mahdollista olla ja toimia ryhmässä – oman esimerkin kautta: miten ollaan miehenä tällaisessa vuorovaikutuksessa

*Normikriittisyys*, mieheyteen ja maskuliinisuuteen liittyen oletusten purkaminen prosessina, ryhmän kulttuurin ja puhumisen tapojen vähittäisenä muutoksena, joka lähtee osallistujista, ei alleviivaamisen tai konfrontaation kautta; ohjaajien mallin ja esimerkin merkitys

# Lähteet

- Bowl, M., Tobias, R., Leahy, J., Ferguson, G. & Gage, J. (2012, toim.). Gender, Masculinities and Lifelong Learning. London: Routledge.
- Connell, R. W. (1995) Masculinities. Cambridge: Polity Press.
- Epstein, D., Elwood, J., Hey, V. & Maw, J. (1998) Schoolboy frictions: feminism and 'failing' boys. Teoksessa Epstein, D., Elwood, J., Hey, V. & Maw, J. (toim.) Failing boys? Issues in Gender and Achievement. Buckingham & Philadelphia: Open University Press, 3–18.
- Julkunen, R. (2012) Mieskysymys suomalaisen tasa-arvopolitiikan asialistalla. Teoksessa Jokinen, A. (toim.) Mieskysymys. Miesliike, -työ, -tutkimus ja tasa-arvopolitiikka. Tampere: Tampere University Press, 30–43.
- Juutilainen, P.-K. (2003). Elämään vai sukupuoleen ohjausta? Tutkimus opinto-ohjauskeskustelun rakentumisesta prosessina. Joensuun yliopisto: Kasvatustieteellisiä julkaisuja 92.
- Kosonen, T. (2016). Opiskeleva ammattimies, yhteiskuntaluokka ja sukupuoli: tutkimus ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistuvista työläismiehistä. Itä-Suomen yliopisto.
- Kosonen, T. (2020). Accounting for social and cultural differences in qualitative research with adult learners. Teoksessa Ward, M. & Delamont, S. (toim.) Handbook of Qualitative Research in Education. Edward Elgar Publishing.
- Lahelma, E. (2009). Tytöt, pojat ja kysymys koulumenestyksestä. Teoksessa Ojala, H., Palmu, T. & Saarinen, J. (toim.) Sukupuoli ja toimijuus koulutuksessa. Tampere: Vastapaino, 136–156.
- Schwalbe, M. & Volkow, M. (2001) The Masculine Self as Problem and Resource in Interview Studies of Men. Men and Masculinities 4(1), 90–103.
- Tilastokeskus (2021). Sukupuolten tasa-arvo, infografiikka. <https://www.tilastokeskus.fi/tup/tasaarvo/index.html>.
- Wikstrand, F. (2019). Norm criticism: A method for social justice in career guidance. Teoksessa Hooley, T., Sultana, R. & Thomsen, R. (toim.), Career guidance for emancipation – Reclaiming Justice for the multitude. New York: Taylor & Francis/Routledge, 216–231.



**We are in the middle  
of knowhere. UEF.**